

Josep ALBANELL: *Ventada de morts (Habitants de la nit)*. Barcelona, Dopesa, 1978. (Col·lecció «Pinya de Rosa», núm. 34.) 230 ps.

Josep Albanell (Vic 1945) és autor d'una obra que avui presenta un volum notable. Quatre llibres de contes: *Les parets de l'insomni* (1973, premi Víctor Català 1972), *Compreu-vos una neurosi i sigueu feliç* (1974), *Si fa no fa, fals* i *Qualsevol-cosa ficció* (1976, premi Ciutat de Manacor); un llibre de poemes: *Tractat de vampirologia* (1975); dos llibres per a infants (amb el pseudònim de Joles Sennell): *Un llibre amb cua* (1975) i *La guia fantàstica* (1977); i tres novel·les: *Pinyol tot salivat* (1975, premi Sant Jordi 1974), *El barcelonista* (1977, premi Joaquim Ruyra 1976) i *Ventada de morts* (1978). El mateix Albanell ens explica la diversitat de la seva producció: «Una de les coses que més m'agraden d'aquesta professió d'escriure pels altres [...] és expandir-me en totes les direccions que intueixo, provant totes les possibilitats i formes d'expressió que endevino, com aquell qui busca perpètuament un camí sense decidir-se per cap.» D'acord amb això, *Ventada de morts* és un nou tombant en l'obra de Josep Albanell, encara que amb precedents a textos anteriors. En efecte, la història de la Galona a *Les parets de l'insomni*, el conte «Escornaldiable» a *Compreu-vos una neurosi i sigueu feliç* i el text «Com una pedra, sol» a *Si fa no fa, fals*, proporcionen personatges, llocs i accions a una temàtica que, controlada, ha esdevingut una novel·la d'una ambició i d'un abast notables.

A *Ventada de morts* Albanell s'ha enfrontat amb un tema d'envergadura: la lluita pel poder escaiguda en un poble anomenat Escornaldiable, de l'any 1000 fins a una data no especificada però pròxima a nosaltres. A fi de manejar un material tan considerable, Albanell opera una sèrie de reduccions i concreta l'argument de la novel·la en una seqüència de quatre dies, el curs dels quals segueix amb tot detall: de la mort del cacic més odiat, lo Gaio, a la insurrecció del poble i la instauració d'un nou ordre, el del Baró, enmig d'un seguit de violències. En reduir tant l'angle de visió, els fets anteriors, que expliquen i justifiquen allò que s'esdevé en el present, són introduïts de manera lateral i coneguts pel lector a través d'un personatge a qui informen diversos interlocutors. Perquè aquest llarg període de temps es divideix en tres: a) el temps de la llegenda (del mite) de l'origen d'Escornaldiable i dels fets que van donar el poder a lo Gaio en detriment del seu rival Baró; b) el període de quatre generacions dels Baró que ens permet de situar la rivalitat en el moment present, amb els nous protagonistes i condicions; i c) els quatre dies esmentats. No podem parlar d'un protagonista únic, però un dels personatges, el secretari (que no és del poble), és qui, en organitzar l'enquesta que ha de descobrir l'as-

sassí del cacic, rep, de manera successiva i de diversos interlocutors, confidències que aclareixen els períodes a i b (ps. 50-86 i 134-174, respectivament) i aspectes desconeguts del període c; aquest personatge, doncs, en ignorar els antecedents del drama, és el pretext ideal per a l'autor a fi d'assabentar el lector de tot allò que, en el curs d'una acció molt ràpida i vista des de l'exterior, no li podia comunicar sense vulnerar l'economia narrativa. Que l'acció de la novel·la és construïda amb habilitat és indubtable: el moviment climàtic és força reeixit i el ritme és mantingut sense gaires dificultats, si exceptuem les llargues retrospectives, les quals, a un altre nivell, no fan sinó allargar un desenllaç que, si arribava aviat, podria semblar deceptiu. Perquè allò que dóna interès a la història narrada és, precisament, descobrir el culpable o culpables de les morts que jalonen la novel·la; i el qual fet respon a la tria d'Albanell: *Ventada de morts* pertany al gènere policíac. Altrament, quan tracta un tema fantàstic, el de la llegenda dels orígens, els resultats ja són més discutibles: el personatge que ens la conta (l'ombra) és molt artificios, i la seva narració, no cal dir que necessària per a l'estructura de l'obra, és més fantàsica i arbitrària que no realment imaginativa. La història recent del conflicte Baró-Gaio, ben articulada i farcida d'anècdotes secundàries prou amenes, és àgil i compleix amb eficàcia la seva funció: justificar el present i augurar el futur: el Baró no serà sinó un Gaio però amb més bones maneres. Sobre el rerafons del poble i de la seva gent, Albanell construeix una mena de drama rural (aquest és, potser, el gènere que li pertocava) ben abundant de sang i fetge, però poc elaborat en un sentit dramàtic o, potser més bé, tràgic. Perquè la narració acusa en el seu conjunt una impassibilitat a la qual se sotmeten els personatges i l'anàlisi d'experiències; l'important en la novel·la és l'acció, el ritme, una acció que ha de respondre a les convencions del gènere triat, el policíac, i que no ajuden ni a la creació de personatges ni a la creació d'una atmosfera: els uns i l'altra mers suports de la trama. Un problema que Albanell ha palliat una mica en adoptar el procediment de la omnisciència múltiple i selectiva, el qual li permet d'obviar a la planor dels seus personatges en penetrar a l'interior de la consciència d'alguns d'ells a fi d'aconseguir opinions i perspectives diverses sobre els mateixos fets contemplats des de personalitats diferenciades (els casos, per exemple, del majoral Ivó, de Benet o de la Letes); al capdavall en surt beneficiada l'obra, els actors de la qual són caracteritzats i individualitzats mínimament en el curs d'una acció que els

afecta però no els transforma. En relació amb tot això cal mencionar el llenguatge que Albanell ha fet servir: abundant, amb dialectalismes, amb l'afany de donar-li un to col·loquial adequat a l'escenari i als personatges triats; l'únic que se li pot retreure és una certa indulgència amb els sinònims i amb paraules poc usuals, i, sobretot, un joc no sempre fructífer amb personatges i títols literaris (els bandolers Joles i Senell, per exemple).

Però, ben llegida, *Ventada de morts* crec que vol dir més que no sembla; enllà de l'anècdota policíaca, de la llegenda, de la rivalitat de cacics, hi ha, penso, una moralitat, un intent de proposar-nos una falla que em sembla qualificable de política. ¿Quin és, si no, el sentit de dos personatges, el Baró xic i l'ombra: dos intel·lectuals, dos marginats al

capdavall (ps. 226-229), perquè són la consciència crítica i els marmessors d'un present i d'un passat? Mentre el poble no faci ben seu, del tot seu, el poder polític, hi haurà cacics, més o menys durs, més o menys democràtics, que el sotmetran i que proscriuran els intel·lectuals i els idealistes (Àlvar, per exemple). Si la meua interpretació és correcta, i crec que hi ha prou elements que la corroboren, la novella té, en darrera instància, una intenció política que, sincerament, peca d'ingènua. Encara que, tant si ens interessa com si no el que ens acaba dient la novella, és innegable que *Ventada de morts* és l'obra més reeixida de Josep Albanell, l'esforç i l'ambició del qual han aconseguit resultats que reclamen una certa estima.

ENRIC SULLÀ

Quim MONZÓ: —*Uf, va dir ell*. Barcelona, Antoni Bosch editor, 1978. (Col·lecció «Quaderns Crema».) 125 ps.

Quim Monzó, autor, fins ara, d'una novella *L'udol del griso al caire de les clavegueres* (1976), i d'uns contes apareguts conjuntament amb uns altres de Biel Mesquida a *Self-Service* (1977), ens ofereix un recull de divuit narracions que podem dir que és la solució, o, millor, una possible solució dels problemes d'escriptura plantejats a *Self-Service*. Els contes participen en major o menor grau de les premisses inherents al gènere: extensió limitada, condensació afectivo-intel·lectualiva d'un món poètic que interpreta un món real, i recerca de l'efecte únic i sorprenent. Aquests trets aniran perfectament lligats establint la relació causa-efecte i viceversa, i donant al conjunt —ja fluid en ell mateix per la varietat temàtica— el dinamisme que el caracteritza.

Al llarg dels contes, entre els quals destacarem *Sobre la volubilitat de l'esperit humà*, *Underworld*, *La creació* i *Noia del mehari*, podem observar com la presència d'objectes i anècdotes quotidians se'ns apareix «reformada» per la projecció onírico-simbòlica a la qual són sotmesos aquells mitjançant diversos procediments. Però, ¿en què converteix l'autor la realitat i com ho fa? Quim Monzó agafa un element de la realitat —veritable espina dorsal del recull— i el sotmet a uns processos que afecten directament els continguts i els aspectes formals de cada conte per tal de: a) minimitzar la realitat reduint-la progressivament a zero (—*Uf, va dir ell*, *Biografia*, *Underworld*, *Confidència*, *La creació*), i b) mitificar la realitat de la qual parteix ampliant-la i dilatant-la fins a límits extrems (*Història*

d'un amor, *Tot de prat als ulls*, *Noia del mehari*).

Els processos emprats per tal d'arribar a aquestes noves visions del món tenen com a base la retòrica clàssica: imatges, metàfores, metonímies, associacions sinestèsiques, alliteracions o rimes internes més o menys aconseguïdes, etc. Aquestes figures no són mai enfrontades, mai no són incompatibles, ans al contrari: coexisteixen i s'interpenetren contínuament per tal d'aproximar-se a l'efecte únic, inesperat i màgic. I el que precisament desconcerta i atreu és aquesta barreja de tradició i de novetat; barreja que possibilita convertir el cop d'una cullereta sobre la taula en quelcom de «suau, tou, de color taronja» (p. 32), en un subtil procés d'identificació entre el narrat i la seva representació lèxica; i els cels seran «de color piperment» (p. 9); i els prats «de menta» i les muntanyes «de crocant» (p. 25); i els *cow-boys* seran «de tergal» (p. 27); i les miques d'un got trencat «succe de cristalls salats» (p. 93).

Però la deformació d'una realitat i la transformació en una altra de paral·lela pot ésser feta a través d'un altre element: l'humor amb totes les seves variants, ironia, sarcasme, absurd i confusió, tendresa i crueltat. D'aquesta manera, les solucions als possibles conflictes i anècdotes inicials són encara més inesperades i a la vegada que adquireixen entitat pròpia, referides al context, en destrueixen la possible moralitat primera. Així, l'home fastiguejat de tant menjar lletres no desesperarà perquè «sortosament, per aquella mateixa èpo-